HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır
AYLIK MECMUA

Müdür
Mehmet Halit

Üçüncü Cilt : Sayı 25 — 36
Haziran 1933 — Mayıs 1934

İSTANBUL
BURHANEDDİN MATBAASI
1934

ÜÇÜNCÜ CİLDİN FİHRİSTİ

Sayı: 25 — Haziran 1933

Sayı: 26 — Temmuz 1933

Sayı: 27 — Ağustos 1933

Sayı: 28 — Eylül 1933

Sayı: 29 — Teşrinievvel 1933

Sayı: 30 — Teşrinisani 1933

Sayı: 31 — Birincikânun 1933

Sayı: 32 — İkincikânun 1934

Sayı : 33 — Şubat 1934

Sayı : 34 — Mart 1934

Sayı : 35 — Nisan 1934

Sayı : 36 — Mayıs 1934

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yıl : 3 15 Haziran 1933 Sayı : 25

GANİZADE NADİRÎ

İmparatorluk devrinde ilk vak'anüvis Nişancı Abdürrahman paşadır. Abdürrahman paşa Dördüncü Mehmet tarafından 1074 tarihinde vak'anüvisliğe getirilmiş ve ondan itibaren vak'anüvis adı verilen muhtelif adamlar zamanlarının vak'alarını yazmağa memur edilmiştir.

Nişanci Abdürrahman paşanın vak'anüvisliğinden, yani 1074 senesinden evvel vak'anüvislerin işini şehnameciler yapmakta idi. Şehnamecilik Fatih tarafından ihdas olunmuş ve bu vazife en evvel Şehdî namında bir şaire verilmiştir. Şehdiden sonra gelen şehnamecilerden hayatları az çok malum olanlar, Arifî mahlaslı Fethullah Çelebi, Hazanî mahlaslı Şirvanlı Eflatun, Seyit Lokman, Talikîzade Kâtip Mehmet ve Hasan Hükmîdir. Bunlardan Seyit Lokmana kadar gelen şehnameciler eserlerini yalnız manzum, Seyit Lokman ile onu takip edenler ise manzum ve mensur olarak yazmışlardır.

Hasan Hükmî efendinin 1020 senesinde nişancılığa geçmesile açık kalan şehnameciliğe kimin tayin edildiğini bilmiyoruz. Ancak muhakkak olan birşey varsa o da, İkinci Osman ile Dördüncü Muradın zamanlarına ait vak'aların şehname tarzında yazılmasını istemeleridir. Bunlardan İkinci Osmanın şehnamenüvis tayin eylediği zat ta, Abdülgani efendinin oğlu Nadirî mahlaslı Mehmet efendidir.

Abdülgani efendi 987 ve 991 tarihlerinde iki defa İstanbul kadısı olduktan sonra Anadolu kazaskerliğine kadar yükselmiş, âlim ve şair bir zattı. Oğlu da babası gibi hem ilimde, hem de şiirde iktidar ve muvaffakıyetile tanındı.

Nadirî 980 tarihinde İstanbulda doğdu. Hoca Sadeddin efendiden mülazim olarak tam bin senesinde hayata atıldı. Bin on tarihine kadar İstanbulun muhtelif medreselerinde müderrislik etti. 1010 da Selanik, 1013 Mısır, ondan sonra Edirne, 1015 te Süleymaniye kadısı oldu. 1021 de Anadolu kazaskerliğine, 1028 de Rumeli kazaskerliğine tayin edildi. 1033 tarihine kadar Rumeli kazaskerliğinde bulunan Nadirî o sene vazifesinden affolundu. Bir sene mazul ve altı ay mefluç kaldıktan sonra 1036 senesinde gözlerini dünyaya kapadı. Fatih civarında Âbit Çelebi mescidi me-

zarlığına defnolundu ki, sağlında evi de yine buralardaymış.

980 tarihinde doğduğuna göre Nadirî öldüğü zaman elli altı yaşında idi. Faik Reşat bey diyor ki: «Mürettep ve mükemmel divanı eş'arile münşeatından maada tefsiri beyzaviye haşiyeleri, bazı talikatı vardır. Kendi talikat ve havaşisine pederininkileri de ilave ve mezcederek bir mükemmel eser vücude getirmek azminde bulunduğu halde muvaffak olamamıştır.»

Nadirînin diğer şairlere nazaran hususiyeti, İkinci Osmanın şehnamenüvisi olmasıdır. Nadirî bu vazifeyi üzerine aldıktan sonra İkinci Osman devrinin hadiselerini nazmen tespite başlamış ve vücude getirdiği iki bin beyitlik kısmı saraya takdim etmiştir. Bu kısmı İkinci Osmanın görüp görmediğini, gördise nasıl karşıladığını bilmiyoruz. Yalnız bildiğimiz cihet, Ganizadedin şehnamesine devam edememiş olmasıdır ki, bunun da sebebi, İkinci Osmanın düşürülmesi ve biraz sonra görülmemiş bir şekilde öldürülmesidir.

Nadirînin şiiri zamanında oldukça beğenilmiş ve kendisi Sabit ve Azmizade Haletî gibi belli başlı şairlerden takdir ve iltifat görmüştür. Hatta divanını tertip ettiği zaman Armizade Haletî takriz olarak şu kıt'ayı söylemiştir:

Nadirî şiir ile hempaye iken Selmane
Oldu inşayi dilâviz ile vessafı zaman
Böyle divanı sühan böyle seramed inşa
Yaraşır dense ana münşii sahip divan.

MERAŞTA HALK ÂDETLERİ

Maraşta ölülere pek ziyade hürmet ederler. Maraşlılardan ölüler hakkında malumat istediğim zaman katiyen bir şey söylemek istemediler, «başka sorulacak ve konuşulacak pek çok şeyler varken bu konuşulur mu ki» dediler. Mamafih söz arasında zabt edebildiklerimden bazılarını kaydediyorum.

Bir adam perşembe günü vefat ederse muhakkak akşama mevlut okuturlar, ölünün ılk cuması derler. Böyle aceleye gelen bir ölü evi çarşıdan susam halkası alıp mevluda gelenlere verirler. Burada mevlutlarda hem şerbet, hemde «Kömbe» dedikleri ince simit gibi halka yapar, ikişer üçer dağıtırlar. Eğer biri perşembe günü ansızın vefat ederse ilk cuması diye hemen o gece mevlut okuturlar, o zaman bu kümbeyi yapmağa vakıt olmadığından çarşıdan susam halkası tedarik ederler. Susam halkasına «Köncülü» diyorlar.

Bütün bunlara rağmen Nadirî için şair olmaktan ziyade orta halli bir nâzımdır, demek bizce daha muvafık olur.

Mehmet Halit

MEHAZLER: Kâtip Çelebinin fezlekesi, Rıza tezkiresi; Sicilli Osmanî, Tarih encümeni mecmuası, Hadikatülcevami, Osmanlı tarih ve müverrihleri, Sehi tezkiresi, Osmanlı müellifleri, Eslâf, Âlimler ve San'atkârlar.

Burada ölünün başında ağlamak âdeti vardır, ölenin faziletlerini ve iyiliklerini sayar ve ağlarlar, dinliyenler kezalik hep zarı zarı ağlarlar. Bu matemler epey devam eder. Eğer ölen genç erkek ise ve refikası varsa her gün şu beyiti söyliyerek ağlar:

Evimizin önü kavak
Kavaktan dökülür ovak
Elim kına yüzüm duvak
Beni nereye bıraktın gittin yiğitim.

Yerde yatar hecin gibi
Sırma bıyık sicim gibi
Yiğitim arslan gibi
Beni nereye bıraktın gittin yiğitim.

(Nadire H.)

Maraşın zenginleri ailesinden birisi ölünce hemen beyit söyleyip ağlatan kadınları celbeder. Herkes toplandıktan sonra beyitçi söyler, ahali ağlar, beyitçiler türlü maniler söylerler ve ölüyi methü sena ederler. Eğer ölen genç bir damat ise gelin hanım «Ne yatarsın hecin gibi, burma bıyık sicim gibi» diye hem söyler, hem ağlar. Cenaze kalkınca kuran ve mevlut okuturlar. Ölenin hayatında iken en sevdiği şeylerden yaparak fıkaraya tevzi ederler. Bazan kabrin üzerinde çadır kurarak günde bir hatim indirirler. Bu, yedi gün devam eder, yedinci günü yedi hatimin nihayetinde çadırı kaldırırlar. Hatimi hocalar yaparlar.

(Fatma H. 45 yaşlarında)

Burada ramazan bayramına üç gün kala herkeste bir telâş uyanır, ölmüşlerin canı için çörek yaparlar. Herkes iktidarına göre (3-5) ölçek unla «Kömbe» denilen çöreği imâl ederler. Mesela bir kırat undan itibar edilirse bir kırat una bir batman yağ ilâve ederler. (Kırat 15 okka, batman iki buçuk okka) Su ile yuğurularak birer tabak büyüklüğünde yuvarlak ince metelik kalınlığında yapılan bu çörekler furunda kızartılır. Bayramda gelen misafirlere ikram edilir ve fıkaraya dağıtılır.

Fıkaraya verirken « ölmüşlerimizin canı için» derler ve alanlar da «ölmüşlerinizin canına değsün,Allah kabul etsin» derler.

(Fitnat H.)

Bir evde cenaze olunca cemaat cenazeyi götürmeğe geldikleri vakıt bir tabağın içine undan bir az hamur yapup üzerine bir kaşık yağ, bir baş soğan koyup derhal dul veya gayet fakir bir kimseye gönderirler, sonra cenazeyi çıkarırlar. Böyle yapmaktan maksat ölü çıkmadan kısmeti çıksın diyedir.

(Tarsuslu Naime H.)

Cuma geceleri mevtanın ruhu gelir « ocağım tütüyor mu » dermiş. Bunun için cuma geceleri ocağımız tütsün diye ateş yakarlar ve fındık kadar bir yağ parçasını alarak ateşe atarlarmış. Bu koku ölünün burnuna gider, ruhu şad olurmuş.

(38 - 40 yaşlarında Elif bacı valdesinden nakletmiştir.)

Ben küçük iken anam böyle yapardı. Biz fıkara idik, başka fı-

KIRKLARELİN DE HIDIRELLEZ EĞLENCELERİ

KAKAVA

Kırklareli, toprağı enziyade bağ yetiştirmeğe elverişli bulunduğundan asırlardanberi bağlariyle, bağcılığıyle ve suyunun, havasının iyiliğile şöhret almış bir kasabadır. Bağların mamur bulunduğu yakın zamanlara gelinceye kadar taraf taraf mesirelerile hakikaten « Yeşilyurt» denmeğe seza bir yer olan kasabanın halkı da bağ ve bağcılık sayesinde oldukça servet ve saadet temin etmiş ve binnetice zevkını, eğlencesini düşünmek fırsatını bulmuştur. Kirez mevsiminde çelebağlardaki kirez safaları, üzümlerin idrakinde bağlıkta yapılan kebap âlemleri, kış geceleri helva sohbetleri gibi eğlenceler, ahenkler, ahiren bağların filoksera ve bakımsızlık dolayısile uğradığı tahribat yüzünden şimdi metruk bir hal de isede hıdırellez eğlenceleri elyevm yaşıyan zevk ve safa âlemlerindendir.

KIRKBİR OT TOPLAMA VE HASIR ATLAMA

Hıdırellezden bir gün evvel kadınlar, kırlardan kırkbir çeşit ot ve çiçek toplayıp bunları temiz su dolu bir kap içine koyduktan ve gecelettikten sonra hıdırellez sabahı erkenden kalkıp bu su ile büyük, küçük evde olanlar yüzlerini yıkamak, akşam üzeri eski hasırlar yakarak üzerinden atlamak âdettir.

NİYET ÇIKARMA

Yine aynı günde her mahallede konu komşu birkaç âile birleşerek niyet çıkarırlar. Herkesin ayrı ayrı niyet ve taliine olmak üzere yüzük, düğme gibi muhtelif bir takım şeyleri topraktan mamul su dolu, ağzı açık bir kap içine atarlar. Bunu havlu veya mendil ile örtüp gül altına bırakır ve geceletirler. Bu kaba «Niyet çömleği» derler. Hanımlar

---

karalara bir şey dağıtamazdık, onun için anam ocağa hem kandil yakar, hemde ölülerimizin burnuna gitsin diye bir parça yağ alarak ocağa atardı.

Gûya cuma gecesi ölünün ruhu gelir, «acaba ocağımız tütüyormu» dermiş. Bunun için cuma gecesi ocağımız tütsün diye muhakkak ocağı yakarlar ve ölülerimizin canına değsin diye çörek, börek gibi bir şey yaparak fıkaraya verirler. (Naime H.)

Bir vefat vuku bulduğu takdirde mevta çıkar çıkmaz ayak kabılarını başkasına verirler ve mevtayı da daha evden çıkarmadan bir kabın içine pirinç koyarak kendi çıkmadan rızkı çıksın diye başkasına gönderirler. Sonra yedi gün mütemadiyen mevtanın can verdiği yerde kandil yakarlar ve yedi gün mütemadiyen yedi haneye şeker, pirinç gibi şeyler dağıtırlar. (Elif bacı)

Müşfika Abdülkadir

hıdırellez sabahı çömleğin bulunduğu evde içtima ederek niyet çömleğini gül altından alıp ortaya getirirler. Küçük bir çocuğu çömleğin başına oturturlar. Darbuka ve def çalarak eski türkülerden birini söyledikten sonra çocuk çömlekteki şeylerden birini piyanko gibi çekip çıkarır. Söylenen türkü çekilen şeyin sahibinin niyet ve bahtına çıkmış, söylenmiş demek olur.

İşte bu suretle her söyledikleri türkünün hitamını müteakip niyet çömleğinin içindeki şeyleri birer birer çocuğa çektirip çıkartırlar. Buna « Niyet çıkarma » eğlentisi derler ki hıdırellez gününe mahsus eğlencelerdendir. Söylenen türküler adeta bir tali telakki olunur. Hatta bir iki sene evvel bir hıdırellez sabahı «niyet çıkarma» cemiyetinde «Yeşil Yurt» gazetesi sahibi ve baş yazıcısı Ali Rıza beyin niyet ve talii için : «Yeşillenmiş bütün bağlar, yüzüm güler kalbim ağlar» türküsü çıkmış ve söylenmiştir. Ali Rıza Bey bundan ilham alarak gazetenin o zamanki ismini değiştirip hemen «Yeşil Yurt» koymuştur.

NİYET ÇIKARMAK İÇİN SÖYLENEN TÜRKÜLERDEN BAZILARININ BAŞLANGIÇLARI

Sakınırım esen yelden
Sakın yüz çevirme benden
Ölürüm ayrılmam senden
Kimseler anlamaz halimden
Dağlar inlesin ahımdan.

* *

Sabah sabah seyredem yalıyı
Aşkım çoktur doldur içem doluyu
Çok ararsın benim gibi deliyi
Mihrabımdır iki kaşın arası.

* *

Bak şu kaşın karasına
Elif çekmiş arasına
Düştü gönül çaresine
Ben ayrılmam yârim senden
Felek ayırmasın seni benden.

* *

Kâbe yollarına benzer ah iki kaşın arası
Gökteki yıldızdan çoktur benlerinin tanesi
Bir unulmaz derde düştüm nedir bunun çaresi
Yaz yazıcı arzıhalim sunayım efendime.

* *

Önüm deryadır geçemem
Kanadım yoktur uçamam
İlk sevdamdır vaz geçemem
Gurbet ellerde ah ellerde
Ah ellerde dost dillerde
Namım kalsın şu yerlerde.

Ah benim kırmızı gülüm
Kime arzedeyim halim
Gurbet ellerde ellerde
Ah ellerde dost dillerde
Namım kalsın şu yerlerde.

* *

Gel benim nazikçe gonce gülümsün
Gündüz hayalim gece düşümsün
Kim görmüştür güzellerin vafasın
Arif olan sürer dünya safasın.

* *

İndim yârin bahçesine
Gördüm darılmış gül güle
Gülü tikenden ayırdım
Haber verin bülbüle.

* *

On bir aydır bir yâr sevdim
Şimdi koptu gulgule
Ölçtüm biçtim çok düşündüm
Ah bu hesap elvermiyor.

* *

Karanlık gecede kervan yürür mü
Bir su içsem hararetim söner mi
Yâre name yollar isem değer mi
Bir ah ile ah alabilsem yârimi
Bir fend ile ah sarabilsem yârimi.

* *

Koyun beni yükseklere yatayım
Yatayımda yâr semtine bakayım
Gitti yârim ben cevrini çekeyim.

* *

Yeşillenmiş çamlı dağlar
Yüzüm güler kalbim ağlar.

* *

Edirneye vara gele usandım
Ayağıma diken battı gül sandım.

* *

Akşam oldu yine bastı kareler
Oturmuş sevdiğim zülfün areler
Yâr banamı küstün geydin kareler
Gitme yavrum gitme seni arslan pareler

İşte bu ve bunlara mümasil türkü ve manilerle kadınlar toplanıp niyet çıkarırlar, cümbüş ve ahenkler yaparlar. Yine aynı günde hemen her aile haline göre kuzu, börek ve helva gibi yiyecek şeyler yapıp hıdırellezin ertesi günü sabah erkenden üzerleri kilimlerle örtülü öküz ve merkep arabalarile asılbeyli deresine gider. Darbuka, def çalarak, şarkılar, türküler söyliyerek akşama kadar yerler, içerler eğlenirler. Diğer taraftan delikanlılar da davullar, zurnalar çaldırıp eğlenti yaparlar. Akşam olunca herkes kasabaya avdet eder. Bu suretle hıdırellez eğlentisi bitmiş olur.

Hıdırellez münasebetile yapılan bu eğlencelere Edirne ve Kırklarelinde «Kakava» namı verilmiştir ki ötedenberi hıdırellez günlerindeki teferrüce, zevk ve safaya mahsus bir isim olmak üzere söylenile gelmiştir. Hatta Edirneden bazı ahpaplar tarafından hıdırellezin tebrik ve tes'idi için «Kakavaname» namile mizahkârane latifeleri şamil mektuplar gönderildiği de olurmuş.

B. M.

EĞİR ve GÜDÜ OYUNLARI

Safranbolu yürükleri arasında oynanan «Çıkrıncak» oyunu hakkında da bir parça malumat vermiştim. Bu yazımda da yine aynı havalide delikanlıların oynadıkları bir spor oyunu olan « Eğir » ile « Güdü » oyunlarından bahsedeceğim.

Güdü kelimesinin mana gelıminden de anlaşılacağı veçhile «gütmek » mastarından, arttan sürme, kovalama, yarıştırma ve takıp etmenin ve « yetmek » mastarının da tam karşılığı bir kelimedir. Acemcedeki « güdek » kelimesi ile münasebeti olmadığı oyunda geçen « güdek » ıstılahından aşikâr bir surette anlaşılmaktadır ki bu de « yeden, süren, sevk eden » manasına takabül etmektedir. « Güdü » oyununu oynıyan delikanlıların oyundaki vaziyetleri de « sürme » halinden başka bir şey değildir.

Bugünün oyunları arasında mühim bir mevkı alan «hokey » ve « çinkbol » oyunlarının benzeri olan güdü oyununa sade Safranboluda değil, Anadolunun hemen

her köşesinde, Karahisarışarkî, Koyulhisar, Suşehrinde Güdü adile Malatya ve havalisnde, bu oyunun bir az daha ibtidaî şekline «Eğir» adile rastlamaktayız.

Aşağıde vereceğimiz tafsilattan da anlaşılacağı vechile Eğir oyunu «çinkbol» ve «Güdü» oyunu ise ehemmiyetsiz farklarla «hokey» oyunlarının benzeridir.

Spor tarihimiz bakımından futbol, hokey ve çinkbol oyunlarının yabancı milletler tarfından icat edildiğine dair olan kanaatlari güdü ve eğir oyunlarının aramızda ibtidaî şeklile yaşamış olması cerhe kâfi bir oluştur.

Binaenaleyh bu oyunların menşelerini garp kültür müesseselerinde aramaktan ziyade hars tarihimizde araştırmak, en müsbet neticeyi vereceğinden ve hokey ve çinkbol oyunlarının mucidi olduğumuzdan da asla şüphe etmemekteyim.

Şu kısa başlangıçtan sonra, Eğir ve Güdü oyunları hakkındaki izahatımıza geçebiliriz.

Eğir oyunu:

Malatya ve havalisinde çocuklar taratından oynanan bu oyuna ilk önce düz bir arazide [50 ve 100] santim genişliğinde bir çukur açılır, bu çukurun genişliği oyuncuların tayin ettikleri mesafe nisbetınde çok veya az olabilir. Kazılan çukura «Tandur» adı verilir.

Tandurun kazılması bitince sıra yün bir topağın yapılmasına gelir. Mıktarı kâfi keçi ve koyun yünu alınır. Bu yün sıkıştırıla, sıkıştırıla bir top haline getirilince bunu yine yün iplerle sıkıca sararlar. Neticede topak bir portapal büyüklüğü ve şekli alır. Topağın içine evvelce konulmuş olan yünler topağa zıplama kabiliyetini verir. Oyun malzemesinin tekmili için bir de değneğe ihtıyaç vardır. Bu değnek dört santim nısfı kutrunda ve 80 — 90 santim uzunluğunda kızılcık (kiren) ağaçlarından kesilir. Değneğin topağa dokunacak olan ucunu ateşe tutmak suretile eğirirler. Değnek bu suretle «hokey» bastonu halini alır. Oyun malzemesi bu suretle tamamlanmış olur. Oyuncular meharetlerine göre [2 — 3] metre uzaklıktan başlamak üzere on metre uzaklıktan yün topağı «topu» değneğe bir hamlede vurma suretile «Tandur»a sokmağa çalışır. Bunda muvaffak olan oyuncu ütmüş yani yutmuş olur. Eğir oyununu ekseriyet itibarile üç oyuncu oynar. Bu oyun daha ziyade ferdî mahiyette bir oyundur ve çinkbol oyununun hemen hemen benzeridir.

Güdü oyunu:

Bu oyun «hokey» gibi toplu bir oyundur. Oyuncular ne kadar kalabalık olursa, oyun da o nisbette çekici ve eğlenceli olur. Eğir oyunlarında yün topak burada da aynen yapılır. «Cop» tabir edilen ve hokey sopalarının tıpkısı olan değneklerle «Tandur» çukuru burada da aynen yapılır ve kazılır ki Eğir oyunlarının malze-

mesi Güdü oyunlarının da esas malzemesi cümlesindendir.

Güdü oyununa; evvelâ bir Güdek yani ebe seçimi ile başlanır. Bu seçim laalettayin bir tuğlanın bir tarafı ıslatılarak, oyuncular tarafından evvelce "yaşını, kurumu" taşını tutmağa memur edilen bir genç tarafından oyun oynayan bütün delikanlılara sıra ile bu taş tutulur ve oyuncu taşın yaş veya kuru tarafını beğendikten sonra tuğlayı havaya atarlar.

Beğenilen tarafı çıkarsa oyuncu «kurt» adını alır ve güdeklikten kurtulur. Eğer oyuncuların hepsine tesadüf eseri olarak beğendikleri taraf çıkarsa taşı atan "güdek" olur.

Güdük çukur başından kurtların kaçırdıkları topu çukura sokmağa gayret eder. Kurtlar da güdeğin topağı çukura sokmamasına ve güdeklikten kurtulmamasına çalışırlar. Güdeğin bir hususiyeti daha vardır. Oda kurtlardan herhangi birisi topa vurduğu vakıt top bir yerde durmadan «güdük» kurdu kovalayıp cobıyle bir yerine dokundurmağa muvaffak olursa güdeklikten kurtulur ve birini «kurt» bırakır. Kurtlardan her hangi birisi topa vurduğu takdirde topak durmadığı güdeğin kurdu kovaladığı sıralarda başka bir kurdun cobu topağa değerse evvelki kovalanan kurda cobun değneği dokunmuş bile olsa güdek olmaz, ikinci kurdu yani son defa topağa vuran kurdu kovalamağa başlar.

BİLECİK DÜĞÜNLERİ

KIZ İNTİHABI, SÖZ KESİMİ:

Evlenecek çağa gelmiş olan delikanlının evlenmesi lüzumu anası, babası tarafından takdir olunur ve kız aranmağa başlanır. Evvelce peylenmiş kız yoksa etrafa görücüler çıkarılır. Görücülere verilen talimat muhteliftir. Kızın boyu, bosu, saçı, kaşı, gözü hakkındaki arzular söylenir, çevik ve işgüzar olmasına, geçimli, uysal tabiatli bulunmasına dikkat olunur.

Görücüler her eve girip çıkarlar ve her günkü müşahedelerini delikanlının anasına tellendire, pullandıra anlatırlar. Delikanlının bunlardan haberi yoktur. Hatta kendisine kız arandığını dahi bilmez. Görücünün verdiği malumata göre oğlanın anası bir kaç kız intihap eder ve delikanlının halası, teyzesi, yahut yakın akrabadan en aşağı

Kurtlar topağa vururken güdeği gafil avlayıp vururlar ki bu da bugünkü «hokey» oyunlarının etbol halinin iptidaî şeklidir.

Güdü oyunu esnasında hariçten başka bir oyuncu da oyuna iştirak arzusunu gösterirse ilk emirde güdek mevkiine geçmek oyun kavaidinden maduttur ve bu kabil oyuna iştirak edenlere yeniden taş tutulmaz.

Oyun bu suretle kızışır, kızıştıkça çok cazip ve eğlenceli bir halde cereyan eder.

A. Baha

üç kadından mürekkep bir heyet-bu kızları görürler ve birisi üzerinde karar vererek kızı isterler.

Evvelden peylenmiş bir kız varsa görücüye lüzum görülmez, bu defa kadınlar doğruca kız evine giderler ve:

— Allahın emrile, peygamberin kavlile kızınızı oğlumuza istemeğe geldik; diyerek kızı isterler. Kız tarafına böyle bir talep vuku bulacağına dair evvelce imalar yapılıp onlardan zımnî cevaplar alınmış olduğu için bu talep ekseriya reddolunmaz ve muvafık cevap verilir. Bundan sonra oğlanın babası, yahut yakın akrabadan yaşlı erkekler kızın babasına müracaat ederek resmen isterler.

Küçük kasabalarda ve köylerde herkes bir birini tanıdığı için görücü ihtiyacı yoktur. Kızı oğlanın anası, babası seçerler. İlk talep ve muvafakat «Sözkesimi» demektir. Sözkesimi, teehhül için kat'î bir mukavele değildir. Her iki taraf serbestisini muhafaza eder. Bu münasebetle her iki taraf birbirine hediyeler gönderir. Bu hediyeler basit ve kıymetsizdir. Osmaneli kazasında kız tarafının ipekli mendil hediye etmesi muvafakate işarettir, oğlan tarafı elmas yüzük hediye ederler. İlyasbeyde yağlık peşkir gibi şeyler hediye olunur. Söğütte bir çevre verilir ve oğlan da münasip bir tarzda mukabele eder.

Söz kesimi münasebetile iki taraf arasında verilen hediyeler, kıymetsiz şeyler olduğu için iade olundukları da vakidir. Bazı mahallerde ayrılık vukuunda bu eşyanın iade olunup olunmıyıcağı hakkında mukavele yapılır.

NİŞAN

Sözkesiminden sonra tespit olunan bir günde oğlan tarafından giden müteaddit kadınlar, kız evinde istikbal olunur. Oğlan tarafı beraberlerinde kıymetli hediyeler götürürler. Bunlar ekseriya kıza elbise, küpe, yüzük, altın gibi şeylerdir. Bu hediyeler oğlanın zenginliği ile mütenasiptir. Kız tarafı misafirlerine çay, şerbet ikram eder, çörekler ve tatlılar verir. Hemen her kazada nişan merasimi böyledir. Küplü nahiyesine ait olmak üzre bazı tafsilat vermek mümkündür:

Oğlan tarafından giden kadınlar kızın parmağına bir yüzük takarlar. Bu yüzük elmaslı, taşlı olabilir. Kız tarafı bu hediyeye bir çevre vermekle mukabele eder. Bu hediyelerin teatisi oğlanı ve kızı birbirine bağlar. Ciddi ve mühim bir sebep olmadıkça bu mukavele behemehal nikâh ile neticelenir. Delikanlının ve kızın nişanlanması mahallede ve köyde çabuk şayi olur ve işaa edilir, zaten nişandan maksat ta iki tarafın kat'î bir mukaveleleri olduğu kadar bu namzetliğin herkes tarafından bilinmesidir. Bu şayiadan sonra konu, komşu, hısım, akraba nişanlanan kıza krep, çember, peşkir, bazılar da para götürmek suretile tebrike giderler, bu misafirlere kız evi tarafından şeker

ve kahve ikram olunur, ve kız misafirlerin avdetleri esnasında hepsinin ellerini öper.

Nişan merasiminden bir hafta sonra oğlan tarafından kız evine bir tepsi gönderilir. Bunun içinde şeker, fındık, fıstık, üzüm, badem, incir, leblebi gibi çerezler vardır. Tepsiler kırmızı kreple örtülür ve bir kaç kadın tarafından götürülür. Çerez tepsisini getiren kadınlara yalnız beşer kuruş verilir, bu eski bir âdettir. Uğur telakki olunur. Kız evine gönderilen çerez tepsileri iki gün sonra içinde baklava, helva, kurabiye gibi tatlılar olduğu halde iade olunur, oğlanın hısımına, akrabasına birer çevre, yemeni verilir. Oğlanın çerez, kızın tatlı göndermesine«Ağıztadı» derler.

Bundan sonra bayramlarda, sayılı günlerde iki taraf birbirine hediye göndermekte devam eder. İlk hıdırellez ve bayram günlerinde oğlan tarafından kıza ayakkabı, çerez, baklava, şeker, halı, heğbe, seccade gönderildiği gibi kurban bayramında da boynuzları yaldızlanmış bir koç gönderilir. Kız tarafı da oğlana mintan, gömlek, don, çorap, para kesesi, fes (şimdi şapka) gibi hediyeler yollar ve bu hediyeler üzeri kırmızı kreple örtülerek bir iki kadının kucağında olduğu halde gider.

Nişanlı kızın hamama davet edilmesi âdettir. Oğlan tarafının kadınları müstakbel gelinlerini sıra ile hamama davet ederler. Hamamda nişanlı kızın saçlarına ufak altınlar takarlar ve ayrıca terlik hediye ederler.

Oğlan kızdan ayrılmak isterse kız evine gönderdiği eşya ve hediyelerden hiç bir şey isteyemez. Fakat, nişan kız tarafından bozulmak istenirse kız evine gönderdiği, aldığı eşyayı, yenenler müstesna olmak üzere, kâmilen iade eder ve oğlanın bu uğurda ettiği masrafı tazmin eder. Tazmin ve iade etmediği surette mahkemeye müracaat olunur. Buna nışan atılmış derler.

NİKÂH

Nikâh tarzı, medenî kanunun neşri ile bütün mahallî hususiyetlerini kaybetmiştir. Bununla beraber biz kanunun neşrinden evvelki zamanlara ait tarzı yazacağız.

Nikâh için ilk hazırlık, izinname almaktır. Kızın başkasına nikâhlı olmadığına dair naibe müracaatla izinname aldıktan sonra kız ve oğlan tarafı birer vekil ile ikişer şahit tayin ederler. Vekâleti deruhte eden zat, kendisini tevkil eden kıza veya oğlana üç defa sorar:

— Nikâhınızın akdine beni tevkil ettiniz mi?

Bu sualin her defasında:

— Evet, diye cevap verilir.

Sonra şahitlere dönerek:

— Siz de şahitmisiniz? der.

Bunlar da:

— Evet, derler.

Vekil bundan sonra mihri müeccel ve muaccelin azamî kaç liraya kadar olmasını istediklerini

sorar ve buna da cevap alınca, mahallenin veya köyün imamı da dahil olduğu halde mukabil tarafın vekil ve şahitlerile münasip bir evde veya camide toplanırlar. Bu içtimaa hısım ve akraba da davet olunur.

İmam evvela izinnameyi talep eder ve yolunda olduğunu anladıktan sonra bir seccade üzerine oturur, sağına oğlan, soluna da kız tarafının vekil ve şahitlerini oturtur ve söze başlar:

— Allahın emri, peygamberin kavlile filanın kızını filanın oğluna nikâh edeceğiz, dedikten sonra vekillere dönerek:

— Vekâlet aldınız mı? ve şahitlere de:

— Siz de şahitmisiniz? Diye sorar. Bu suallere cevap verildikten sonra iki taraf mıhri muaccel ve müeccelin tesbiti müzakeresine başlarlar. İmam bu esnada sükût eder. Mihirler üzerinde ittifak edildikten sonra bu mıktar izinnamenin arkasına yazılır. Mihri müeccel bir kuruştan beşyüz kuruşa kadar yükselir, fakat bu altın para zamanına aittir, kğıt paralar çıktıktan sonra bu mıktar vasatî olarak iki yüz liraya kadar çıkmıştır. Taahhütler arasında beşi birlik altın, mücevher gibi şeylerde vardı. Bunların ikmalini müteakıp imam bir dua okur ve nikâh aktedilmiş olur. Hazır bulunanlara şerbet, şeker ikram olunur.

Nikâh kat'î bir akittir. Bundan vaz geçilmez ve iki taraf ta artık sözünden dönmez.

ÇEYİZ:

Küplü nahiyesinde düğünden bir hafta evvel oğlan tarafından kıza bir takım gelin elbisesi alınır. Bununla beraber iki sandık dolusu çeyiz kız evine gönderilmek üzere hazırlanır. Sandıklara kıza takılmak üzere gümüş yüzük, gümüş bilezik ve beşi birlik konur. Bir de gelin teli, yeşil boncukla süslenmiş ve kırmızı krebe sarılmış olarak bir ayna ilave olunur. Kezalik işlemeli ve dallı yorgan, yastık, yatak, kilim, seccade hazırlanır ve hepsini yüklemek üzere iki katır hazırlar. Bu eşyaya «Katır yükü» derler.

Çeyizi oğlan evinden almak için bir çok merasim yapılır. İmam komşular, akraba oğlan evinin önüne toplanır, halk imamla birlikte ilâhi söylerler ve geline hediye edilmiş olan eşya ilâhiler arasında kapıdan dışarı çıkarılır ve yine ilâhiler söylenerek sevkolunur. Teşkil olunan alayın önünde ilâhi söyleyenler bulunur ve bunların arkasından süslü aynayı taşıyan çocuk yürür, daha arkadan zilli, çanlı katırlar gelirler. Alay kız evine gelerek yükler indirilir ve eşya kız evine taşınır, alaya şerbet, şeker ikram olunur.

Gelen eşya arasında don, gömlek, entari, fistan, yatak ve yorgan çarşaf ve yüzleri, ayakkabılar, terlikler, havlular vardır. Bunlar ve kız evi tarafından hazırlanan eşya kız evinde teşhir olunur ve kız evinde çeyiz asılır. Bir çarşamba

günü asılan çeyiz ertesi çarşamba gününe kadar durur ve ziyaretçilere gösterilir. Kız evinde düğün çeyizin asıldığı günden itibaren başlar ve devam eder. Oğlan evi önünde de davul, zurna, gırnata, tef, keman gibi çalgılar çalınmağa başlanır.

Kadınları düğüne davet etmek için oğlan evinden iki kadın çıkarılır, bunların eline bir tepsi kına, bir kaç deste mum verilir. Kadınlar her gittikleri eve birer filcan dolusu kına ile birer mum verirler, bu, düğüne davet demektir.

Delikanlı erkekler köyün veya mahallenin münasip ve geniş bir mahallinde toplanırlar, çalgı çaldırarak oyun oynarlar, silâh atarlar. Oyunlara gece dahi devam ederler ve büyük meşaleler yakarak bunların etrafında dönerek oynarlar.

Ertesi çarşamba kız evindeki çeyiz toplanır, tekrar süslü katırlarla oğlan evine götürülür. Bu gece oğlan evinde kadınlar toplanır ve bütün gece oyunlar oynarlar, çeyizi sararlar, türkü söylerler. Bozöyük, Söğüt gibi vilâyetin diğer mahallerinde kız evinde çeyiz asılmaz ve kızın yatak, yorgan, mendil, işlemeli havlu, çevre, yemeni oyası ve çamaşıra müteallik olan eşyası perşembe günü araba ile, yahut hayvan sırtında, İlyasbey gibi mahallerde ise bazan kucakta olarak oğlan evine götürülür.

KINA GECESİ, DÜĞÜN:

Düğünler ekseriyetle üç gün devam eder ve kız evinde kına geceleri yapılır. Küplü nahiyesinde kına gecesi çarşamba günü akşamı yapılır· Geceleyin kız evinde her tarafta mumlar yakılır ve kadınlar ilahi sövlemeğe başlarlar. Bu esnada kızı kınalarlar. Kız tarafı evlatlarını kaybedeceklerinden dolayı ağlarlar ve bunların tüessürü hazır bulunanlara da sirayet eder ve onlar da ağlarlar. Küplüde kına gecesine ve düğüne davet, yukarda söylendiği gibi kına ve mum dağıtılarak yapılır. Söğüt kasaba ve nahiyelerde davetler teskere ile yapılır. Davetliler behemehal bir hediye getirirler. Bu hediyeler elbiselik kumaş, havlu, kolonya, bakır takımı gibi şeylerden mürekkeptir. İlyasbey de hediye olarak basma getirildiği gibi keçi, koyun, inek, öküz dahi getirirler.

PERŞEMBE GÜNÜ:

Küplüde perşembe günü güveyin hamam ve tıraş merasimi vardır. Kız evi tarafından iki bohça içerisinde, gönderilen güvey elbiseleri, don, gömlek, çorap, ipekli mintan ayakkabıdan mürekkep çamaşır takımı iki kişi tarafından taşınır ve güvey de sağdıcı ile beraber hamama gider. Biraz sonra beraberlerinde imam bulunduğu halde halk hamamın önünde ilahiler söylemeğe başlarlar ve bu esnada güvey de yıkanır. Sonra halk ve imam hamamın dahiline girerler ve oğlan giyinirken yine ilahiler söylerler. Güvey giyindikten sonra imamın, ihtiyarların, babası-

nın ellerini öper ve alaya şerbetler dağıtılarak hamamdan çıkılır, alay dağılır ve güvey de sağdıcı ile birlikte bir yere gider.

Bu esnada kız evi de komşularını oturmaya davet eder. Oturma esnasında gelin giydirilir, hazırlanır ve süslenir, bu esnada türkü söylenir, dümbelek çalınır ve oyun oynanır. Bir taraftan da gelenlar gelinin boynuna altın paralar takarlar, buna «takma» derler. Takmaya en ziyade ve herkesten fazla oğlan evi riyaset eder ve bilhassa kaynana herkesten fazla takar.

İki tarafın bu meşgalesi öğleye kadar devam eder ve erkekler öğle namazından çıktıktan sonra gelini almak için hazırlığa başlarlar.

Oğlanın babası, yahut en yakın akrabasından babası ile akran olan bir zat süslü bir ata biner ve elinde dört ağacın ucuna gerilmiş tenteye benzer bir cibinlik tutarak oğlan evinde toplanan alatın önüne geçer, arkadan imam, davetliler ve halk yürür, yolda ilahiler söylenir. Götürülen tente yeşil boyalı ve kenarları işlemelidir.

Alay yavaş yavaş gider ve atlı olan zat kız evine girer, halk dışarda kalır ve ilahi söylemekte devam olunur. Atlı olan zat hayvandan iner ve kızın yakın akrabalarından dört delikanlı ile alayla birlikte gelip dışarda kalan ve oğlanın akrabasından bulunan diğer dört delikanlıyı çağırır. Gelin bunların yardımı ile, evvela el öperek ata biner. Sonra kapılar açılır, tente gerilir, dört ağaçtan dört delikanlı tutar. Atla gelen ihtiyar bu defa hayvanı yeder. Gelin kapıdan çıkınca güveye müjdeci çıkar ve bahşış alır. Gelin alayı yine ilahiler söylenerek oğlan evine avdet eder ve gelin at üzerinde olduğu halde yeni evinin kapısından içeri girer.

Güvey gelini karşılar ve gelini belinden tutarak attan indirir, kucağında taşıyarak çeyizin bulunduğu odaya kadar götürür. Koltuk merasimi, kucak merasimi şeklinde görülür. Güvey içerde oturmaz ve çıkar, sağdıcı ile birlikte akşama kadar gezer.

Gece yassı namazından evvel bir fener alayı tertip olunur ve güvey camiye bu alayla ve ilahiler arasında gider. Namazdan sonra aynı alayla eve gelir, dualar okunur, el öpülür ve içeriye dalar.

Bilecik merkezinde gelin, oğlan kapısından istikbal olunduktan sonra kucakla değil, koltukta götürülür. Osmaneli kazasında kız, oğlanın evine götürülmezden evvel her iki taraf davetlilere çay ve kahve ikram ederler ve gelin otomobille götürülerek koltuk merasimi yapılır.

Söğütte kız, oğlan evine araba veya hayvanla götürülür. Oğlanın arkadaşları ve davetliler gelin alayına atlara binerek iştirak ederler. Kezalik oğlan tarafına mensup kadınlar arabalara

binerler ve kız evine giderler. Gelin alındıktan sonra sokaklardan dolaşarak avdet ederler. Koltuk merasiminin icrasından sonra güveye kahve getirilir ve sonra güvey para saçarak evden çıkar, bekleyen arkadaşlarına iltihak eder. Yassı ezanını müteakıp tekbirlerle eve getirilir, şerbetler içilerek el öpülerek zifafa dahil olur.

Dr. Osman Şevki

HÜSNÜ YUSUF

Birvarmış bir yokmuş evel zaman içinde bir beyin bir kızı varmış. Bu kız günün birinde evinin üstüne çıkarak gergef kurup bir çevre işlemeye başlar. Bir gün çevresini bitirip karşısına koyar, kendi kendine ey bunu işleyen eller der, bu sırada pencereden altun gagalı gümüş ayaklı bir kuş gelip çevreyi alır kaçar. Kız kuşu yakalamak için boynundaki inci kelebeğini kuşa atar, kuş bunu da alır. Kız hem çevresine acır, hem de kuşu sever. Bunun yüzünden kız merak eder, günden güne merakı artar, gece gündüz yemek yemeden durur. Hiç bir kimse kızın derdine derman bulamaz. Bu kızın bir de dadısı varmış, kız bütün derdini dadısına anlatırmış. Bir gün dadısı kızın yanına gider, ne derdi olduğunu sorar. Kız ona başından gelip geçenleri anlatır. Dadı beye koşar, beyim kızınız derdini bana söyledi ve sizden dünyada nakadar kuş varsa getirmenizi istiyor der. Bey dünyada nekadar kuş varsa hepsini getirtir. Kız benim istediğim kuş burada yok, babam bana demir ayakkabı ile demir asâ yaptırsın, ben seyahata çıkacağım der. Babası kızın her şeyini hazırladıktan sonra kız seyahata çıkar. Bir memlekete gelir, orada bir hamam yaptırır ve bu memlekette nekadar dertli kimseler varsa bu hamamda bedava yıkanıp çıktıkları zaman ne dertleri varsa bana söyliyecektir diye dellal çağırtır. Bütün dertliler bu hamamda yıkanıp dertlerini kıza anlatırlar. Bunu işiten fakir kel oğlan annesine haydi biz de bu hamamda yıkanalım der. Anası aman oğlum bizim ne derdimiz var ki ona anlatacağız der. Çocuk olsun ana elbet bir şey söyleriz der. Anası çamaşırlarını eşeğine yükleterek deniz kenarına giderler. Orada çamaşırlarını yıkarlar, kurutmak için yere sererler. Oğlanın anası bir kenarda uyuklar. Birdenbire denizin içinden bir eşek çıkar. Oğlanın kulağına yapışarak denizin içinde bir saraya götürür. Oğlan sarayın içindeki tencereleri karıştırmağa baş lar. Bir tencerenin kapağını açtığı zaman kapak şak diye çocuğun eline vurur. Hüsnü Yusuf yemeden senmi yiyeceksin diye bir ses gelir. Furunun kapağını açarken şak

diye kapak çocuğun eline vurur. Hüsnü Yusuf yemeden senmi yiyeceksin diye yine bir ses gelir. Bu sırada birdenbire bir gök gürültüsü işidilir ve şimşek çakmaya başlar. Keloğlan korkusundan nereye kaçacağını bilemez, karşısına bakar, bir sürü kara bulut gibi güvercinler geliyor. Nihayet bunlar yere iner, saraydaki havuzun içine girip yıkanırlar çıkarlar, hepsi birden silkinip siyah elbiseli birer dadı olurlar. Sarayın içinde birisi sofrayi kurar, birisi yemekleri hazırlar, velhasıl hepsi ayrı ayrı işlerle meşgul olurlar. Bundan sonra bir gök gürlemesi daha olur. Bu sefer bir sürü beyaz güvercin gelir. Bunlar da bu havuzda yıkanırlar, silkinirler, güzel birer delikanlı olurlar. Sonra yine bir gürültü olur. Bu sefer de altun gagalı, gümüş ayaklı kuş gelir. Havuzun içine dalıp yıkanır, sonra silkinip güzel bir delikanlı olur. Dadılar bunun da sofrasını hazırlarlar. Bir tabak kiraz bir parça da zeytin koyarlar. Bu delikanlı sofrasına oturur, evvela kirazdan bir tane alır ve ağzına atar, yemeden yere atar ve «ey kiraz gibi dudaklar, sizi bir daha görecekmiyim, haram olsun bana bu dünya» der. Ondan sonra bir zeytin alır «ey zeytin gibi gözler, bir daha görecekmiyim, haram olsun bu dünya bana» diyip kalkar. Odasına gider. Keloğlan kapının arkasına gizlenir. Bu delikanlı kuş iken kızdan aldığı çevreyi çıkarır. «Ey bunu işleyen eller bir kere daha görecekmiyim, haram olsun bana bu dünya» der ve inci kelebeği çıkarır, yine «ey bunu takınan gerdanlar bir daha görecekmiyim haram olsun bana bu dünya, ağlayın çamlar, ağlayın der» çamlar zangır zangır ağlamaya başlar. Keloğlan da artık yemekleri torbasına doldurur, eşeğin kulağına yapışır ve denizin kenarına çıkar. Ana ana kalk eşeğimiz bir idi iki oldu bak neler getirdim kalk yiyelim der. O sırada eşek ortadan kayboiur. Çocuğun anası kalkar, çamaşırları eşeğe yükletir hamama giderler. Yıkanıp çıkarken kız bunlara derdinizi anlatsanıza der. Karı derdimiz yok ki anlatalım der. Keloğlan ana ana dur, ben altun gagalı kuşu anlatayım der. Gördüklerini anlatır. Kız bunu işitir işitmez aklı başından gider. Sevincinden hamamı keloğlana verir. Oğlan da kızı deniz kenarına götürür, orada beklerler, eşek gelir, kız eşeğin kulağına yapışır ve denizin içindeki saraya giderler. Kız tenceleri karıştırmaya başlar, kapağı kaldırırken şap diye kapak kızın eline vurur. Hüsnü Yusuf yemeden senmi yiyeceksin diye bir ses gelir. Furunun kapağını açmak ister, şap diye eline vururlar, Hüsnü Yusuf yemeden senmi yiyeceksin diye bir ses gelir. Biraz sonra bir gök gürler, bir şimşek çakmaya başlar. Siyah güvercinler havuzun içinde yıkanırlar silkinirler, siyah elbiseli dadılar olur her biri

ayrı ayrı iş görmeye başlar, sofralar kurarlar, yemekler hazırlarlar. Biraz sonra bir gök gürültüsü daha olur, bu sefer beyaz güvercinler gelirler, havuzun içinde yıkanıp silkinip güzel birer delikanlı olurlar. Biraz sonra bir gök gürültüsü daha olur, bu sefer de altun gagalı, gümüş ayaklı kuş gelip havuzun içinde yıkanır ve silkinip güzel bir delikanlı olur. Yemek odasına gider, bu sefer kız kapının arkasına gizlenir, delikanlı evvela bir kiraz alır «ey kiraz gibi dudaklar bir daha görecekmiyim» der, sonra bir zeytin alır, «ey zeytin gibi gözler bir daha görecekmiyim haram olsun bana bu dünya» der.

Oradan çıkıp kendi odasına gider. Kızdan aldığı çevreyi çıkarır «ey bunu işleyen eller bir daha görecekmiyim, haram olsun bana bu dünya»der. İnci gelebeği çıkarır, «ey bunu takınan gerdanlar bir daha görecekmiyim, haram olsun bana bu dünya, ağlayın çamlar ağlayın siz görürsünüz sabah hepinizi kırdıracağım» der. Biraz sonra karyolasına yatar ve uyuklar. Akşam olunca kız bir mum yakar oğlanın yüzüne bakarken mum Hüsnü Yusufun yüzüne damlar, delikanlı birden bire sıçrayıp ayağa kalkar. Karşısında kızı görünce şaşırır. Birbirlerile kucaklaşırlar. Sabah olur, güvercinler kalkarlar. Hüsnü Yusufa haydi gidelim derler. Hüsnü Yusuf ben bu gün biraz rahatsızım, bana bir kaç gün müsaade veriniz der. Onbeş gün kadar kızla yatıp kalkar. Müsaadesi dolunca güvercinler yine haydi gidelim derler. Hüsnü Yusuf kıza bir şamar atar, onu bir toplu iğne yapıp yakasına takar, hep birden oradan uçup giderler. Hüsnü Yusufun memleketine gelirler. Hüsnü Yusuf uzaktan kendi evlerini kıza gösterir, der ki sen gidersin, anneme Hüsnü Yusufun başı için beni bu akşam misafir ediniz dersin, o da seni eve alır. Kız eve gider, kapıyı çalar, annesi kapıyı açar, ona Hüsnü Yusufun başı için beni misafir-ediniz der. Kadın Hüsnü Yusuf on senedir perilere karıştı, sen onu ne tanıyorsun? Kız da ben onu tanımıyorum, onun başı için beni içeri alın der. Bunu içeri alır, bir samanlığa koyarlar. O akşam kız orada güzel bir erkek çocuk dünyaya getirir. Ertesi gün Hüsnü Yusuf gelir, karşıdaki dama konar.

Sultanım ne yapıyorsun der. O da der ki altun perçimli bir oğlun oldu, onu büyütüyorum. Bunu hizmetçiler duyarlar, gidip hanıma söylerlar, bu karı orospudur, bunu dışarı atalım, başka adamlarla konuşuyor derler. Kadın bir de bunu ben dinleyeyim der. Ertesi gün kuş yine gelir, karşıdaki evin damına konar.

— Sultanım sultanım ne Yapıyorsun?

— Ne yapacağım Hüsnü yusufun oğlunu büyütüyorum.

— Oğlanın altında ne var?

— Saman,

— Üstünde ne var?

— Çuval parçası.

— Ah sultanım annem bilse bu Hüsnü Yusufun yavrusudur, onu en üst kata alsa, altun beşiğe koysa, incili yorganı örtse, çabala yavrum diye ninni etse diyip gider. Hüsnü Yusufun annesi bunu işitir, gidip kıza sarılır, kız bütün başından gelip geçeni anlatır. Kızı alıp en üst kata çıkarır, çocuğu alıp beşiğe koyar, incili yorganı örter. Hüsnü Yusufun yavrusu diyip ninni eder. Gelinine Hüsnü Yusuf gelirse onu eve nasıl alalım der. O da bacayı yıkıp oradan makaralı bir ip yapıp biraz gel derken onu buraya kadar getiririz, içeri alırız, cevabını verir. Bacayı yıkarlar, oradan makaralı bir ip yaparlar, ertesi gün annesi yüklüğün içine gizlenir. Hüsnü Yusuf gelir.

— Sultanım sultanım ne yapıyorsun?

— Ne yapacağım oğlunu büyütüyorum, annen duydu, onu altun beşiğe koydu, incili yorganı örttü, Hüsnü Yusufumun yavrusu diye ninni etti.

— Oğlumu görebilir miyim.

Azıcık gel de oğlunu gör, bir az daha gel.

— Daha gelemem sultanım

— Yok biraz daha gel de gör, makaralı ipin üzerine konar ipi çeçeker çekmez kuş da içerde kalır. Oğlanın annesi hemen çıkar, oğluna sarılır. Hüsnü Yusuf of anneciğim iyi etmediniz der, bizi sağ bırakmazlar, şimdiden çaresine bakın, yoksa hepimiz mahvoluruz. Bunun üzerine evin her tarafınını iyice sıvarlar biraz, sonra karşıdan kara bir bulut görülür. Hüsnü Yusuf, anne işte geliyorlar der, gelen kuşlar hep karşıki evin damına konarlar Ey Hüsnü Yusuf sen bize bunu yapacak midin, biz sana çok işler yapardık ama o çocuğa bağışladık derler ve geri dönerler. Bunlar da tekrar kırk gün kırk gece düğün yapıp muratlarına ererler.

(Baş tarafı geçen sayıda)

— 442 —

Saçım uzun tararım
Ben dengimi ararım
Ben dengimi bulmazsam
Bir sevdaya uğrarım.

— 443 —

Samanlık dolu saman
Aman Fadimem aman
Aylar yıllar geçiyor
Sarılmamız ne zaman.

— 444 —

Samanlıkta sarayım
Yâri kime sorayım
Yârsiz geçen ömrümü
Ömürden mi sayayım.

— 455 —

Sandık sandık üstüne
Bindim sandık üstüne
Telli çevre yolladım
Tabancanın üstüne.

— 446 —

Sarı saçım yaş durur
Yel eser karıştırır
Davulla zurna çalar
Hasreti kavuşturur.

— 447 —
Sarı tasın kalayı
Şimdi geçti alayı
Beni annem vermezse
Bir muskadır kolayı.

— 448 —
Sergende (Raf) sarı sini
Sevdimde (Raf) aldım sini
Öpmeğe kıyamazken
Ellere verdim seni.

— 449 —
Sındırgı ovasında
Su durmaz kovasında
Yârim aklıma gelir
Namazın duasında.

— 450 —
Sıra sıra kavaklar
Kara açar zambaklar
Ben yarime doymadım
Doysun kara topraklar.

— 451 —
Sıra sıra dut ağacı
Gene geldi kurbacı [1]
Sen karıyı napacan
Anan olsun duacı.

— 452 —
Sıra sıra ardıçlar
Dar geliyor papuçlar
Bu gece yâr kaldırak
Hazır olun sağdıçlar.

— 453 —
Sırlı çanakta pekmez
Çalarım çalarım ötmez
Kazandığın paralar
Benim dallıma yetmez.

— 454 —
Su geliyor akacak
Taş pınarı yıkacak
Savulun ordan karlar
Yârim bana bakacak.

[1] Kurbacı: simitçi, kurabiyeci.

— 455 —
Sular akar koğuşa
Bir su verin yanmışa
Mevlam sabırlar versin
Yârinden ayrılmışa.

— 456 —
Sular içtim pınardan
Süpürgesi pirnardan
Çık güzelim karşıma
Görünmeyon dıvardan.

— 457 —
Sular içtim destiden
Sen benimdin eskiden
Cennetler de otursun
Seni bana dost eden.

— 458 —
Sular içtim kabaktan
Ballar yedim tabaktan
Ne mübarek güneş bu
Yâri gördüm sabahtan.

— 459 —
Susadım su isterim
Bana çeşme gösterin
Beni çeşme kandırmaz
Gül memeden isterim.

— 460 —
Suya vardım boş geldim
Nazlı yârim hoş geldin
Yeni yârle konuştum
Ondan biraz hoş geldim.

— 461 —
Şapkanı eğdirsene
Kaşına değdirsene
Sen biçare çocuksun
Kendini sevdirsene.

— 462 —
Şapkayı eğe eğe
Soldurmuş giye giye
Benizin küle dönmüş
Sevdiğim diye diye.

— 463 —
Şehirden aldım urgan
Dikdiğim telli yorgan
Yâr askerden gelince
Keserim çifte kurban.

— 464 —
Şişede zeytin yağı
Görünen İzmir dağı
Gören maşallah desin
Kimin var böyle yâri.

— 465 —
Şişede zeytin yağı
Görünen Bursa dağı
Ellemeden çözülür
Kızların uçkur bağı.

— 466 —
Şu dağın başındayım
On iki yaşındayım
On iki yaşdan beri
Yâr senin peşindeyim.

— 467 —
Şu dağlar bizim olsa
Yaprağı üzüm olsa
Kârşıda oturandan
Biri bizim kız olsa.

— 468 —
Şu dağlardan aşamam
Dombayları koşamam
Siz gibi oğlan olsam
Boş tabanca taşımam.

— 469 —
Şu dağların düzünden
Keklik seker yüzünden
Nedir tanrım çektiğim
Gelinlerin yüzünden.

— 470 —
Şu dağların düzleri
Şavkıyor gündüzleri
Sevdama dokunuyor
Yârin kara gözleri.

— 471 —
Şu dağlar olmasaydı
Lalesi solmasaydı
Ölüm Allahın emri
Ayrılık olmasaydı.

— 472 —
Şu dağlar dört köşeli
İçi bülbül döşeli
Türlü sevdaya düştüm
Yâr ardına düşeli.

— 473 —
Şu dağlar meşelerde
Gül yağı şişelerde
Anan seni vermiyor
Ağlatır köşelerde.

— 474 —
Şu derenin uzunu
Görsem yârin yüzünü
Ağlasamda söylesem
Belki tutar sözümü.

— 475 —
Şu derenin akımı
Nerden aldın takımı [1]
Çok seviştik nazlı yâr
Helal etmem hakkımı.

— 476 —
Şu dere baştan başa
Hoplarım taştan taşa
Yırtılmamış fistanı
Yırtarım baştan başa.

— 477 —
Şu gelen Bandırmalı
Su verip kandırmalı
Uncukırdan kız alan
Keseyi doldurmalı.

— 478 —
Şu gelen kayık mıdır
Ortası yayık mıdır
Yârim askere gitmiş
Ağlasam layık mıdır.

[1] Sırma ile işlemeli geniş bir şalvar ile kısa bir ceketin heyeti mecmuası.

— 479 —

Şu köyün bacaları
Okutur hocaları
İlişmen gelinlere
Gurbette kocaları.

— 480 —

Şu pomak nasıl pomak
Sarığı yeşil pomak
Öküz ekine girdi
Ne urun ahmak pomak.

— 481 —

Şu tarlanın alanı
Kız söyleme yalanı
Uncukırda gören yok
Beni alcak oğlanı

— 482 —

Tabancamın horozu
İçi dolu yalazı
Gene karşıma çıktı
Anasının palazı.

— 483 —

Tehta perde yaptılar
Arasından baktılar
Yazık değilmi bana
Küçük yaştan yaktılar.

— 484 —

Tarlalar dilim dilim
Üstüne sürdüm kilim
Hiç kucaktan kalkmıyor
Siyah zülüflü gelin.

— 485 —

Tarladan gel tarladan
Altın seni parlatan
Senin kaşınla gözün
Yârim seni ağlatan.

— 486 —

Tarlam tezek değil mi
Bağrım ezik değil mi
Yâr üstüme yâr sevmiş
Bana yazık değil mi.

— 487 —

Tarlanın darısını
Sel aldı yarısını
Asker olan oğlanlar
Boşamış karısını.

— 488 —

Tavana bostan asdım
O benim eski dostum
Evvel benden kaçardın
Şimdi elime kısdın.

— 489 —

Telgrafın telleri
Getirir haberleri
Muhabbet sofrasına
Topladım güzelleri.

— 490 —

Tren gelir ötsenye
Dillerini döksenye
Sen gütdün benim yârim
Gütdün gibi getsenye.

— 491 —

Tren geliyor tren
Dağları yarup giden
Kara tren değil mi
Yârimi alup giden.

— 492 —

Tren yolu döşeme
Hacılar gider Şama
Ne geydirsem yakışır
Filiz dallı paşama.

— 493 —

Tren yolu kaldırım
Ben düşmüşüm kaldırın
Nazlı yârin yoluna
Vurun beni öldürün.

— 494 —

Tütün ektim bitti mi
Hafız burdan gitti mi
Doğru söyle sevgilim
Hafız seni öptü mü.

— 495 —
Ufacık kuş üzümü
Görsem yârin yüzünü
Hem ağlasam söylesem
Belki tutar sözümü.

— 496 —
Ufacık bulgur musun
Sen bana vurgun musun
Gel yârim barışalım
Sen bana dargın mısın.

— 497 —
Uncukırı üst başta
Keklik sekiyor taşta
Benim varacağım oğlan
Uncukırı alt başta.

— 498 —
Uzun çayır boyuna
Oyuna bak oyuna
Uncukırı kızları
Yüz kuzulu koyuna.

— 499 —
Uzun kavak belleri
Ana nazik gülleri
Uncukır kızlarının
Ateşin keser elleri.

— 500 —
Uzun kavak boy verir
Tepesinden yol verir
Kızın gönlü olunca
Pencereden yol verir.

— 501 —
Uzun saçı kestirdim
Ben yârimi güstürdüm
Küsme be yârim küsme
Sana canfes kestirdim.

— 502 —
Uzun uzun kavaklar
Yâri dibine saklar
Yârim senin yoluna
Beni bir kurşun yakar.

— 503 —
Uzun uzun uzattım
Uzun yollar gözettim
Şu karşıdan geleni
Ben yârime benzettim.

— 504 —
Üzüm koydum sepete
Kelebekler tepede
Eğil bir yol öpeyim
Duyulsun memlekete.

— 505 —
Vurun davula gümlesin
Orta boylum dinlesin
Sen gidersen yanımdan
Beni kimler eylesin.

— 506 —
Vurun tefi inlesin
Bekâr oğlan dinlesin
Benim yârim yok burda
Kulakları çınlasın.

— 507 —
Yağsın yağmurum yağsın
Âlem sevdiğin sarsın
Nazlı yârin koynunda
Mevlam canımı alsın.

— 508 —
Yaşmağına bakayım
Oyan yoksa takayım
Yolla yârim bir çiçek
Burca burca kokayım.

— 509 —
Yâr nerden geliyon nerden
Tombul tombul olmuş gerdan
Gözleri bile terli
Nasıl geçem o yârden.

— 510 —
Yemenimi düreyim
Aç koynunu gireyim
Uyu, uyan sar beni
Yâr olduğun bileyim.

— 511 —
Yemenim dalda kaldı
Gözlerim yolda kaldı
Yıkılası meyhane
Sarhoşum nerde kaldı.

— 512 —
Yemenimin alı var
Ortasında dalı var.
Eğer yârim gelirse
Dedeye adağım var.

— 513 —
Yemenim daldan iyi
Buldun mu benden iyi
Bende buldum bir dane
Vallahi senden iyi.

— 514 —
Yolda buldum bir ayna
Kayna yüreğim kayna
Oğlanlar altın topu
Kaynana sıçan boku.

— 515 —
Yolda çakıl taşları
Neden çatık kaşları
Hiç dinmiyor akıyor
Gözlerinin yaşları.

— 516 —
Yoldan giden develer
Çalı çırpı geveler
Bursa elmasına benzer
Koynundaki memeler.

— 517 —
Yol üstünde firarım
Gün urdukça kazarım
Durma yârim karşımda
Ben aklımı bozarım.

— 518 —
Yol üstünde değirmen
Değirmene girmem ben
Kardeşim satılmadan
Bir evlere giremem.

— 519 —
Yol üstünde böcekler
İncir attım yiyecekler
Benim istemediğime
Beni nasıl verecekler.

— 520 —
Yol üstünde mengene
Yağı akar dengine
Eşe bacı kızları
Ak yaşmaklı çingene.

— 521 —
Yol üstünde böceğim
Böceğim yüreciğim
Ayda yılda bir selam
Meraktan öleceğim.

— 522 —
Yol üstünde portakal
Portakala kim bakar
Uncukırın kızları
Yumurtaya kulp takar.

— 523 —
Yol üstünde kör kuyu
Uyu sevdiğim uyu
Kim içirmiş yârime
Acı zehirli suyu.

— 524 —
Yol üstünde araba
Başladılar çoraba
Güzel yârim dururken
Nasıl varam araba.

— 525 —
Yol üstünde han olur
Han kapısı yan olur
Yârim senin yolunda
Kavga değil kan olur.

— 526 —
Yüce dağlardan aştım
Çayır, çimene düştüm
Güzel senin sevginle
Nişanlımdan vazgeçtim.

ISTANBULDA DERLENMİŞ
ATASÖZLERİ

— Baş tarafı 23. 24 sayılı nushalarda —

Dabak beğendiği deriyi yerden yere vurur.

Dabağa sorarsan dünyada fena koku olmaz.

Dağ başından duman eksik olmaz.

Dağ dağ üstüne olur, ev ev üstüne olmaz.

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.

Dağ yürümezse abdal yürür.

Dağda gezen ayıya da rastgelir, kurda da.

Dağdan gelir bağdakini kovar.

Dağına göre kar yağar.

Daha neler, yok deve.

Daha su götürür yeri var.

Damdan düşse kedi gibi dört ayağı üstüne düşer.

Damğalı eşegi âlem tanır.

Damla tıpırtısı, borçlu gürültüsü. (Gaziantep)

Damlaya damlaya göl olur.

Danışan dağ aşmış, danışmıyan düz ovada yolunu şaşmış.

— 527 —

Yüklük üstünde perde
Perdenin ucu yerde
Benim alacağım kız
Karşıki konak evde.

— 528 —

Yüksek odanın camı
Acemiyim acemi
Gelin beni seversen
Öldüreyim kocanı.

Osman Nazif

Dari dünyada bir evlat.

Davul çalsan işitmez.

Davul dengi dengine çalar.

Davulun sesi uzaktan hoş gelir.

Dayak cennetten çıkmadır.

Dedesi koruk yimiş, torununun dişi kamaşmış.

Dedikodu ile geçti bütün ömrü.

Değirmen beygiri gibi dolaşır.

Deli ağlamaz akıllı gülmez.

Deli alacayı sever.

Deli arlanmaz, soy arlanır.

Deli bal kabağından olmaz.

Deli deliden imam ölüden hoşlanır.

Deli kazanmış akıllı yemiş.

Deli neyler malı akıllı neyler malı.

Deli serhoştan ürker.

Deli sözü kaleme gelmez.

Deli söylemiş akıllı inanmış.

Deliye hergün bayram.

Deliye pösteki saydırmağa döndü.

Deliye pösteki saydırır.

Deliye taş atma kaldırır başını yarar.

Deliden al uslu haberi.

Delinin uyuklaması da deli sayıkması da (Gaziantep)

Delilik damarı tuttu.

Delik büyük yama küçük.

Delilsiz cennete bile girilmez.

Demesin kimse sana gözün üzre kaşın var.

Demir tavında dövülür.

Demir tavında dilber çağında.

Deniz suyu ne içilir, ne geçilir.
Denize girse kurutur.
Denize düşen yılana sarılır.
Denizden çıktı dereye düştü.
Denizden geçer çayda boğulur.
Denizdeki balık pazarlık edilmez.
Dert ağlatır aşk söyletir.
Dert bir iken iki oldu.
Dert çekene göredir.
Dertsiz başını derde sokma.
Dertsiz kul olmaz.
Dertlinin söylediğini deli söylemez.
Derdi çeken derman arar.
Derdi veren dermanını verir.
Derdini saklıyan derman bulamaz.
Derdini söyliyen devasını bulur.
Derdin yoksa söylen borcun yoksa evlen.
Dereden tepeden lakırdı olur.
Derviş, akça ile biter her iş.
Dervişe bir lokma bir hırka gerek.
Dervişin fikri ne ise zikri de odur.
Destursuz bağa girilmez.
Devasız dert olmaz.
Devlet ayağına dolaşır.
Deve bir akçeye deve bin akçeye.
Deve hamur yutar gibi.
Deve boynuz ararken iki kulaktan da olur.
Deve kırk yıl Mekkeye gitse hacı olmaz.
Deve kuşu gibi uçmağa gelince ayağını, yüke gelince kanadını gösterir.
Deveyi bağladıktan sonra allaha emanet et.
Deveyi havu ile yutar.
Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.
Deveye demişlerki inişimi sevarsin, yokuşumu; düz başınıza mı yıkıldı, hiç söylemediniz demiş.
Deveye hendek atlatır.
Deveye sormuşlar boynun neden eğri, ya doğru nerem var ki demiş.
Deveden büyük fil var.
Deveci ile konuşan kapısını büyük açar.
Devesi hacı olmuş.
Dibsiz kile boş ambar.
Dikine tıraş boşuna taban.
Dili ekmekci küreği kadar uzun.
Dili kısa, kulağı delik.
Dilin kemiği yok bildiğini söyler.
Dilini tutan başını kurtarır.
Diline eşek arısı.
Dilinın belasını çeker.
Dilenci bir olsa şekerle beslenir.
Dilenci küsmüş kısmetini kesmiş. (Gaziantep)
Dilenciye hiyar vermişler iğri diye begenmemiş.
Dilencinin çanağından para çalar.
Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olur.
Din iman hak getire.
Dininden döner davasından dönmez.
Diriye gülmez ölüye ağlamaz.

Arkası var